

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

==
19 липня 2003 року

Помічник комісара — ідіот.

А вся ця затія — дурня собача.

Старший інспектор Франссон щось довго й роздратовано розтовкмачував, проте Мікаела Варгас вже не могла цього чути. У машині було страшенно душно, а за вікном тяглися розкішні особняки Дюрсхольма*.

— Ми, часом, не проїхали? — запитала вона.

— Заспокойтесь, паняночко — просто це не те місце, куди я зазвичай навідуюсь, — сказав Франссон, обмахуючись долонею.

Вони проїхали далі в бік моря і зупинилися біля високих воріт з камерою спостереження та домофоном. Франссон перемовився з кимось кількома словами, ворота відчинились, вони вїхали у великий двір і рушили повз фонтан аж до шикарного особняка з каменю кольору вохри. Великі вікна й фасад будівлі з колонадою виходили на море.

Мікаела рознервувалася ще більше. Вона була простим дільничним копом, але цього літа брала участь у розслідуванні вбивства, бо трохи знала підозрюваного в нападі Джузеппе Косту. Загалом вона здебільшого була на побігеньках і робила загальні перевірки. Втім, їй дозволили разом з усіма піти сьогодні до професора Рекке, який міг допомогти в розслідуванні — принаймні так сказав помічник комісара.

* Найпрестижніший і найбагатший район Стокгольма. (Тут і далі прим. пер.)

До будинку вели білі кам'яні сходи, а на верхній терасі стояла жінка в білих бавовняних штаних і блакитній блузці, що майоріла на вітрі.

— Гадаю, це його дружина, — сказав Франссон.

Жінка скидалася на кінозірку. Мікаела вилізла з машини, мокра від поту й препаскудно почувуючись, і розрівняним гравієм пішла до будинку.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

НА ЧОТИРИ ДНІ РАНІШЕ

Зазвичай Мікаела приходила на роботу дещо раніше. Але того ранку, за чотири дні до візиту у великий кам'яний будинок, вона сиділа на кухні й снідала, хоча вже перевалило за дев'яту. Задзвонив телефон. Це був Йонас Беєр.

— Маємо зустрітись з помічником комісара, — сказав він.

Навіщо, він не сказав. Але було зрозуміло, що йти треба. Вона підійшла до дзеркала в передпокої і натягла завеликий світшот — він вільно сидів на ній, майже теліпався. *«У тебе такий вигляд, наче хочеш сховатись»*, — сказав би її брат Лукас. Проте вона вважала, що їй так пасує. Вона причесала волосся, а чубчика виклала так, щоб він приховував очі, і попрямувала в тунельбан*.

Це було 15 липня 2003 року. Мікаелі заledве виповнилося двадцять шість. Людей у тунельбані було небагато. Вона швидко знайшла затишне вільне місце, й незабаром поринула в думки.

Не дивина, що цією справою зацікавилася вище керівництво. Саме вбивство могло бути вибухом божевілья, насиллям, здійсненим у стані алкогольного сп'яніння. Але там були й інші складові, які пояснювали таку прискіпливу увагу до розслідування. Загиблий — Джамал Кабір — був футбольним суддею і біженцем з контрольованого талібами Афганістану. Його забили до смерті каменем після юніорського футбольного матчу на стадіоні «Грімста ІІ». Певна річ, Фалькегрен захотів підпрягтися до цієї справи.

* Шведське метро.

Мікаела вийшла на станції Сольна-Сентрум і рушила до поліцейського відділку на Сундбюбергсвеген, вирішивши, що саме сьогодні візьме слово й пояснить, що, на її думку, було не так із цим розслідуванням.

Мартін Фалькегрен був наймолодшим помічником комісара поліції у країні; він сповідував прогресивні погляди і прагнув йти в ногу з усім новим. Подейкували, що він носив свої ідеї, немов медалі на грудях, що, на його думку, було казане недобрими язяками. Але він пишався своєю відкритістю, і цього разу, вже вкотре, вирішив удатися до іншого підходу. Він ризикував нарватися на їхнє роздратування. Проте, як він сказав своїй дружині, це була краща лекція з усіх ним чутих. Це точно варто було спробувати.

Він поставив кілька додаткових стільців і пляшки з мінеральною водою «Рамльоза», а також дві тарілки з лакрицею, яку його секретарка купила під час свого мінікруїзу Фінляндією, і все прислухався до кроків у коридорі. Схоже, ніхто ще не йшов, і на якусь мить він уявив, що перед ним стоїть Карл Франссон. Він так і бачив його огрядне тіло й насмішкуватий погляд. Чесно кажучи, подумав Фалькегрен, його немає за що звинувачувати. Який же старший слідчий захоче, щоб начальство лізло в його розслідування.

Але цього разу були особливі обставини. Якийсь убивця, придурок, самозакоханий італієць морочив їм голову. Ганьба та й годі.

— Перепрошую, я перша прийшла?

Це була молода чилійка. Він не пам'ятав її імені, але згадав, що Франссон хотів, щоб її виключили з команди — казав, що вона з норовом.

— Ласкаво прошу. Здається, ми ще не мали нагоди познайомитись, — промовив помічник комісара, простягаючи руку.

Вона міцно потиснула її, а він зміряв дівчину поглядом з голови до ніг. Вона була невисока й коренаста, з густим хвилястим волоссям і довгим чубчиком, зачесаним на лоб. Великі

неспокійні очі тьмяно блищали. Було в ній щось таке, що одразу приваблювало, і водночас тримало на відстані. Йому схотілося трохи довше потримати її руку, але вираз її обличчя застерігав від цього, тож натомість він промимрив:

— Ви ж знайомі з Костом, так?

— Я знаю *про* нього, — уточнила вона. — Ми обоє з Хюсбю*.

— Як би ви його описали?

— Він трохи шоумен. Часто співав у нас під вікнами. Коли вип'є, може бути дуже агресивним.

— Так, це очевидно. Але чому він бреше нам в очі?

— Я не знаю, чи він бреше, — відповіла вона, і йому це не сподобалось.

Думки про те, що в них сидить не той хлопець, не існувало в його світі ідей. Докази були залізобетонні, і підозрюваному вже збиралися висунути звинувачення. Заминка була за зізнанням. Але він не встиг їй цього сказати. Він почув, що коридором йдуть інші, і підвівся, щоб привітати колег.

— Чудова робота. Я вами пишаюсь, хлопці, — сказав він, і хоча це був не зовсім доречний мовний зворот, зважаючи на присутність чилійки, він не виправився.

Його спроба зобразити колегіальність теж не мала успіху, тож Фалькегрен зрештою сказав:

— Який безглуздий випадок. А все тому, що суддя не призначив пенальті.

Зауваження прозвучало доволі прямолінійно, але це була просто зачіпка, затравка для початку розмови. Однак Франссон не оминув нагоди прочитати йому лекцію, наголосивши, що все було набагато складніше. Був чіткий мотив, пояснив він, який, можливо, не міг бути мотивом для нас із вами, але був таким для алкоголічного батька футболіста, який не здатний контролювати себе і живе тільки заради успіхів свого сина на полі.

— Так, так, авжеж, — сказав він. — Але, Боже ж ти мій... Я дивився запис матчу. Коста зовсім здурів, тоді як суддя... Забув його ім'я.

* Іммігрантський район Стокгольма у Швеції.

— Джамал Кабір.

— ...тоді як Джамал Кабір був уособленням спокою. До слова про моральні якості.

— Багато хто про це казав.

— А як він махав руками! Елегантно, правда? Так, ніби саме він керував матчем.

— Це правда, стиль доволі незвичайний, — піддакнув Франссон, після чого Мартін Фалькегрен відвів од нього погляд, вирішивши перехопити ініціативу. Він сюди не теревенити прийшов.

Мікаела засовалась на стільці. Не сказати, щоб атмосфера була аж така невимушена, хоча Фалькегрен з усіх сил намагався видаватися своїм у команді. Це була безнадійна ідея від самого початку. Він був інший, і не тільки тому, що весь час усміхався. На ньому був блискучий костюм і мокасини з китицями.

— То як справи з нашими доказами, Карле? — запитав він. — Я тут переговорив з...

Фалькегрен глянув на Мікаелу. Та, схоже, не пам'ятав її імені або думками був деінде, бо незакінчене речення так і зависло, поки не втрутився Франссон і доповів про докази. Як завжди, коли він говорив, усе видавалося переконливим. Схоже, їм не вистачало лише остаточного рішення суду, і саме тому, мабуть, помічник комісара слухав у піввуха. Він пробурмотів:

— Абсолютно, і ніщо в доказах безпосередньо не послаблюється результатами спостережень у Р7.

— Та ні, я думаю, усе добре, — сказав Франссон, і Мікаела відірвала погляд від записника.

«Р7, — подумала вона. — Бісів Р7». Він потрапив їй до рук днів десять тому, і вона до пуття не розуміла, що то було. Скидалося на висновок про попередню експертизу, проведену судовим психіатром перед основною. Вона читала його з якоюсь надією, але майже одразу розчарувалась. Висновок був такий: антисоціальний розлад особистості. Ймовірний

антисоціальний розлад особистості. Отже, виходило, що Коста був якимось психопатом. Вона в це не вірила.

— Точно, — сказав помічник комісара з новою гарячковістю в голосі. — Ось де слід шукати ключ до його особистості.

— Ну, так, можливо, — пробубнів Франссон і засовався на стільці.

— Але важливо змусити його зізнатись.

— Певна річ.

— І ви вже близько підійшли до цього?

— До певної міри.

— Ну, і я теж зіграв свою скромну роль у тій драмі, еге ж? — сказав Фалькегрен, і якось мить ніхто не озивався, хоча всі добре розуміли, що він має на увазі. Ніхто й не здивувався, коли він додав:

— Я попросив вас спробувати нову техніку допиту.

— Так, авжеж, і це була корисна підказка, — пробурмотів Франссон, намагаючись говорити так, щоб це прозвучало вдячно, але не надто захоплено.

Після Р7 Фалькегрен запропонував припинити тиснути на Джузеппе Косту, натомість звернутися до його психологічної проникливості, що звучало дещо дивно. Проте Фалькегрен гнув свою лінію.

— У нього захмарна самооцінка, і він вважає, що знає про футбол усе, — пояснив Фалькегрен, і врешті вони згодилися спробувати. Одного разу, коли Коста, вихваляючись, розійшовся не на жарт, Франссон його й спровокував.

— Певна річ, враховуючи ваш величезний досвід, ви зможете розповісти, про що може думати людина, яка вчиняє щось таке безглузде, як забиває суддю на смерть, — звернувся він до Кости, а той, мало не підскачавши, заговорив з таким запалом і глибоким зануренням у пропонований образ, ніби опосередковано зізнався. Звісно, це був цікавий момент розслідування. Мікаела тільки тепер зрозуміла, що цей момент був предметом гордошів для Мартіна Фалькегрена.

— Це відомий трюк. Існує славнозвісний приклад, — сказав він.

— Справді? — відгукнувся Франссон.

— Молодий журналіст брав інтерв'ю у Теда Банді* у в'язниці Флориди.

— Перепрошую?

— Не хто інший, як Тед Банді, — повторив Фалькегрєн. — Цей метод чудово спрацював у разі Банді. Він вивчав психологію, і коли йому надали можливість показати себе в ролі експерта, він уперше розкрився.

Не тільки Мікаела поставилась до цього скептично.

Тед Банді.

Він би ще згадав Ганнібала Лектера.

— Не зрозумійте мене неправильно, — сказав Фалькегрєн. — Я просто хочу пояснити, що в цій царині є нові дослідження і нові методи допиту, і що ми в поліції...

Він завагався.

— Так?

— ...маємо великі прогалини у знаннях. Я б навіть сказав, що ми наївні.

— Справді? — запитав Франссон.

— Ще б пак! Власне термін «психопат» вважається застарілим і стигматизуючим. Але, слава Богу, це змінилось, і ось днями я був на лекції — на фантастичній лекції, я б сказав...

— Оце так!

— Еге ж. Це було щось надзвичайне. Усі наче до стільців поприлипали. Господи, це треба було чути. Лекцію читав Ганс Рекке.

— Хто?

Чоловіки презирнулись. Було зрозуміло, що ніхто про такого не чув і ані трохи не зацікавився.

— Він професор психології Стенфордського університету — неймовірно престижна посада.

* Тед Банді — американський серійний убивця, різник, гвалтівник, некрофіл, викрадач, канібал. Причетний до вбивства великої кількості молодих жінок та дівчат упродовж 70-х років минулого століття. Визнаний винним у вбивстві 30 жінок, хоча справжня кількість жертв залишається невідомою і, ймовірно, перевищує 100. Вважається одним із найжорстокіших серійних убивць в історії США. Страчений на електричному стільці 24 січня 1989 року у Флориді.

— Вражаюче, — сказав Франссон з неприхованою іронією.

— Справді, — відповів глухий до напівтонів Фалькегрен. — Його цитують усі провідні журнали.

— Фантастика! — так само іронічно промовив Стрьом.

— Не думайте, що він надто заноситься — зовсім ні. Він спеціаліст з методів допиту, допомагав поліцейському управлінню Сан-Франциско. Він напрочуд кмітливий і обізнаний.

Ці дифірамби також не влучили в ціль; вони, радше, загострили протистояння «ми — вони», яке назрівало в кімнаті. Це був він — бос і горолаз, що вперто дерся кар'єрною драбиною, сходив на лекцію і уздрів світло; а це — Франссон зі своїми хлопцями, трудягами й раціональними поліцейськими детективами, які твердо стояли на землі й не кидались на кожну нову фантазію.

— Ми з професором Рекке одразу порозумілись — знайшли спільну мову, — правив своєї Фалькегрен, натякаючи, що й він не в тім'я битий. — Я розповів йому про Косту.

Франссон звів брову.

— Он як, справді розповіли?

— Я розповів йому про чванькуватість і самозакоханість Кости, а також про дещо draжливу ситуацію, в якій ми опинились, без жодних судових доказів, — уточнив Фалькегрен.

— Зрозуміло, — промовив Франссон.

— І саме тоді він згадав цей трюк з Банді, і сказав, що ми могли б спробувати застосувати його.

— Ну, що ж, це добре, тепер ми знаємо підспідок справи, — втулив Франссон, прагнучи вже завершити цю балаканину.

— Але потім, коли ця спроба виявилася такою успішною — коли Коста справді розкрився — я подумав: Боже, якщо Рекке так допоміг нам на відстані, важко й уявити, що було б, якби він ближче ознайомився зі справою.

— Гм, так. Думаю, ви цілком могли запитати про це, — стривожено відреагував Франссон.

— Авжеж, — не вгавав Фалькегрен. — Саме тому я трохи прозондував ґрунт... Ну, ви ж знаєте, у мене є контакти.

Нічого, крім похвали. Суцільне схвалення, панове. Саме тому я взяв на себе сміливість і послав наші файли професору Рекке.

— Що ви зробили? — вигукнув Франссон.

— Я послав йому матеріали розслідування, — відповів Фалькегрен, і вони просто вухам своїм не повірили.

Франссон скочив на ноги.

— Заради Бога, це ж порушення конфіденційності під час попереднього розслідування!

— Заспокойтесь, заспокойтесь, — сказав Фалькегрен. — Нічого подібного. Рекке буде ніби членом нашої команди. Зрештою, він як психолог сам має дотримуватися конфіденційності. Скажу відверто, я вважаю, що він нам дуже потрібний.

— Цілковите безглуздя!

— Ви добре працювали, як я вже сказав, безсумнівно. Але неспростовних доказів не маєте. Вам потрібне зізнання, і я впевнений, що Рекке зможе у цьому допомогти. Він, як ніхто інший, відстежує суперечності та прогалини в показаннях свідків.

— То що ж, по-вашому, ми маємо робити? — поцікавився Франссон. — Дозволити професору очолити розслідування?

— Ні, ні, заради Бога. Я просто кажу, що треба зустрітися з ним і поговорити. Подивитесь, може, він підкаже новий напрям, нову ідею. Він чекатиме на вас о другій годині в суботу в себе дома, у Дюрсхольмі. Він обіцяє до того часу подивитися документи.

— Нізащо не переведу свій вихідний у суботу на якусь безглузду дурню, — заявив Аксель Стрьом, найстарший у групі, який ось-ось мав іти на пенсію.

— Гаразд, гаразд, згоден. Але впевнений, що хтось із вас може піти. От ви, наприклад? — запитав Фалькегрен, вказуючи на Мікаелу. — До речі, Рекке питав про вас особисто.

— Він питав про мене?

Вона занепокоєно озирнулась, переконана, що то був жарт.

— Так, ви проводили з Костою якийсь допит, що його зацікавив.

— Я не уявляю... — почала вона.

— По-перше, Варгас не може піти сама, — втрутився Франссон, повертаючись до Фалькегрена. — У неї недостатньо досвіду, навіть з натяжкою. А по-друге, з усією повагою, Мартіне, ви могли би попередити нас. Ви діяли за нашими спинами.

— Я це визнаю. Перепрошую щодо цього.

— Гаразд, вже буде, як є. Приєднуюсь.

— Чудово!

— Але я не дослухаюсь до жодної поради професора, якщо вона мені не сподобається. Це розслідування очолюю я, і жодний інший.

— Певна річ. Але йдіть із відкритим розумом.

— Мій розум завжди відкритий. Це частина роботи, — заявив він, від чого Мікаелі закортіло пирхнути або сказати щось дошкульне.

Але вона, як завжди, прикусила язика й серйозно кивнула.

— Я теж приєднуюсь, — сказав Лассе Сандберг.

— І я теж, — додав Йонас Беєр. На тому й стали.

Наступної суботи вони зустрілися поблизу поліцейського відділку й вирушили до великого будинку в Дюрсхольмі: Варгас, Франссон, Сандберг і Беєр.